

2830

EL NOM DE LA LLENGUA

PER AINA MOLL

Pels qui ja fa molts d'anys que maldam per obrir pas a la nostra llengua dins un ambient d'indiferència o d'hostilitat declarada, resulta molt encoratjador, d'una banda, el ressò que l'actual campanya per la cooficialitat obté entre la nostra gent, i d'altra banda la naturalitat amb què s'usa el terme CATALA aplicat a la nostra llengua, sobretot entre la gent jove. Per poc que la campanya tenguí èxit i que millori la situació sociològica, les absurdes discussions sobre "llengua i dialecte" i sobre "català i mallorquí" s'hauran acabat per a sempre.

No obstant, encara hi ha alumnes de B.U.P. que, en parlar-los de les classes de llengua que organitzam als instituts, demanen si els ensenyarem el mallorquí o el català. Una petita explicació basta perquè vegin les coses clares, però sovint els pares, els avis o els veïnats els tornen complicar la qüestió, sortint en defensa del

"mallorquí amenaçat d'absorció pel català". No ens ha d'estranyar que sigui així, si tenim en compte que no ha passat gaire temps d'ençà de l'absurda polèmica "pep-gonellista". I si recordam les polèmiques del mateix tipus que es produïren l'any passat a València (entre "ombuenistes - valencianistes" i "catalanistes"), a Eivissa i a la Catalunya-Nord (anomenada també Rosselló o Catalunya francesa), comprendrem que el problema no és exclusiu nostre, i que no està resolt ni de bon tros, si bé tot arreu està en vies de solució.

Per què aquesta confusió tan estesa i tan duradora?

En primer lloc perquè, per circumstàncies històriques que seria llarg exposar aquí, i per manca d'una formació cívica seriosa, hem estat víctimes del "miratge dels noms". M'explicaré:

Les llengües romàniques es formaren per evolució del llatí parlat a les diverses "províncies" de l'imperi Romà. Durant segles, foren l'expressió oral del poble, mentre la gent culta aprenia i usava el llatí com a llengua literària. Ja feia segles que la gent de la "Romània" no entenia el llatí literari, i aquest encara era l'única llengua de cultura en tots aquells territoris. Més que en "francesos", "castellans", "catalans"... la gent d'aquell temps podia classificar-se en 'gent que tenia accés a la cultura', que manejava el llatí, i gent inculta que parlava "romanç", és a dir, la llengua vulgar del lloc d'origen: el "ROMAN PALADINO" de Berceo era el que ara anomenam castellà, i el "ROMAN courtois" s'anomenava així perquè presentava lleugeres clàssiques o bretones en "roman", o sia el que ara anomenam francès.

Quan Berceo o els autors de "roman courtois"

escriuen, per arribar al poble, en la forma lingüística que aquest entén, no senten la necessitat d'un nom que distingís la seva llengua d'altres ROMANS o llengües vulgars. Però la gent sabia que hi havia formes diverses de llengües vulgars, i les distingia de maneres diferents: al que ara és França, la manera peculiar de dir SI en el Nord i el Sud donà lloc als noms de "llengua d'OIL" (= francès modern OUI) i "llengua d'oc". De manera semblant, els mallorquins d'avui, deim que els pollencins són "els qui fan EU i LA", indicant la forma de l'article, que és la característica més notable del subdialecte de Pollença. Aviat, però, es començà a designar les formes lingüístiques amb el nom gentilici del lloc on s'usaven: CASTELLANO, LEONES, ARAGONES, CATALAN, FRANCES...

Aquests noms originàriament eren exactes. Però les vicissituds de la història, amb l'expansió política d'uns pobles i el retrocés d'uns altres, van deformar aquesta exactitud: el castellà en la seva expansió araconà el lleonès i més tard l'aragonès, i s'estengué a les zones del sud de la Península i després fou trasplantat a Amèrica. El català en la seva expansió mediterrània fou duit a València i les Balears, i fins a la vila d'Aiguer (a l'illa de Sardenya), on encara ara es parla.

Després de la unió nacional amb Castella, la força política d'Aragó i de Catalunya desapareix com a entitat independent, i avui Aragó, Catalunya i València són "regions" espanyoles, però la llengua que es parla a Aragó és una variant dialectal del CASTELLA o ESPANYOL, mentre que a Catalunya, València i les Balears (i al Rosselló, que és terra políticament francesa) es parlen diverses varietats dialectals d'una altra llengua, que és la que avui és anomenada, a tot el món, CATALA.

Els noms i adjectius gentilicis (ESPANYOL, CATALA, FRANCES, i també els no romànics, com ANGLÉS, ALEMANY, etc.) tenen un camp semàntic diferent, segons que siguin usats dins el camp de la geopolítica o de la lingüística: políticament, un FRANCÉS és un ciutadà de França; lingüísticament, els francesos -tot tenint el "francès" com a llengua oficial- es classifiquen en francesos, llenguadocians, alemanys, gascons, bascos... I per altra part, senyors lingüísticament francesos (és a dir, que tenen el francès com a llengua materna) són políticament francesos, suïssos, belgues, canadencs...

(Continuarà)

'CAMPANYA POPULAR' LLUITEM PER LA NOSTRA LLENGUA

Els promotors de la Campanya Popular per la cooficialitat de la nostra llengua a les Illes han posat en circulació l'adhesiu que reproduïm i que esperam que obtindrà una àmplia difusió.

L'ESPURNA

(Fragment)

Com el panteig de l'ànima dormenta flotava el verb melodiós; mes ara en l'illa diu quelcom que ja retorna del secular encantament, i munten generacions que una claror novella duen als ulls. La joventut és nostra.

La llengua: ella l'ha fet, el gran prodigi; ella amb sos mots regalimants de saba ens torna la llecor que l'ha nodrida; ella difon estremiments profètics; ella té notes de clarins. Sonem-los; despertem els titans que en l'ombra jauen de l'esperit; sonem-los; si ens escupen els filisteus des de les altes torres, sonem-los, i caurán. Sota la immensa cúpula de blavor a on se miren els cims més alts de l'heretat, solcada pel tremolenc atzur mediterrani, soni el crit de la sang, batzegui el ritme de la maternitat, i en ell se bréssin, com eixa mar unisona, vibranta d'un sol batec des de Pollença a Roses, els milions de cors de nostra raça.

JOAN ALCOVER

ELS LLINATGES

Un gran nombre de llinatges provenen d'antics noms personals que la gent no sabia què significaven, però posava un d'aquells noms a un infant perquè aquest estigués sota el patrocini d'un sant o perquè son pare ja duia aquell nom.

Molts d'ells són antiquíssims: uns vénen de llengües pre-romanes o del llatí no eclesiàstic; altres del santoral bíblic o posterior als temps bíblics; altres són d'origen germànic, del temps de la dominació visigoda o franca.

Anirem resseguint aquestes diferents classes de llinatges presos del nom propi patern o matern.

A) PROCEDENTS DE NOMS NO PERTANYENTS AL SANTORAL CRISTIA.

AGUILO: del llatí Aquilone.

AVELLA: d'un dels noms propis llatins

PER FRANCESC DE B. MOLL

- Abellianus o Abilianus.
- CERDO: del grec-llatí Cerdone.
- CURSACH: del Curtiacus, derivat de Curtius.
- FORTUNY: del cognom llatí Fortunius.
- FULLANA: del llatí Folliana o Folliana.
- FURIO: derivat del cognom llatí Furius.
- GAYA: derivat del prenom Gaius o del cognom Gallius.
- GARCIA: del pre-romà (probablement ibèric) Garsia.
- HORRACH: del pre-romà Orraco.
- MARCUS: de Marcucius, derivat del prenom llatí Marcus.
- QUINT: del cognom llatí Quintus, que indicava el cinquè fill d'una família.
- VANRELL: de Venerellus, derivat diminutiu de Venus.

2830